

مطالعه‌ای در مطالعه (۲)

کاربرد ابزارهای جدید مطالعه

O نگار پدram

مشاهده عینی و... نیز به عنوان شیوه‌های جدید مطالعه نامی به میان آمد. به گفته این مسئولان، امروز با فراگیر شدن رسانه‌های مدرن، ناچاریم که از روش‌های جدید مطالعه حرف بزنیم و این در حالی است که می‌دانیم حتی در ترویج استفاده از ابزار قدیمی مطالعه، یعنی کتاب و مجله نیز چندان موفق نبوده‌ایم.

در این شماره، میزان کارآمدی وسایل جدید و مدرن و نقش آن‌ها در امر مطالعه، بررسی می‌شود.

محمدهادی محمدی، یکی از نویسندگان مجموعه تاریخ ادبیات کودکان، نرخ مطالعه در ایران را بسیار کم می‌داند و می‌گوید: «اگر استفاده از اینترنت را یکی از روش‌های مطالعه بدانیم، لازم است این پدیده را دوباره تعریف کنیم. با توجه به آن‌چه در کشورهای دیگر، از جمله سوئد دیده‌ام، می‌توانم بگویم که نحوه استفاده از اینترنت در ایران، عقب افتاده‌ترین نوع آن است. در واقع باید بررسی کرد که اینترنت، کدام بخش از زندگی مردم را پر کرده است و کاربران اینترنت، چندان نرفتند و از چه سایت‌هایی استفاده می‌کنند؟»

سرعت کم در هنگام ذخیره کردن اطلاعات از سایت‌های اینترنتی و نیز گسترش فیلترینگ، مهم‌ترین مشکلات اینترنت در ایران از نظر محمدهادی محمدی است. وی این مشکلات را موانع عمده مطالعه و پژوهش از طریق اینترنت می‌داند و می‌افزاید: «جوانان و نوجوانان ایرانی، چون امکانات تفریح ندارند، از فضای مجازی اینترنت استفاده می‌کنند. بنابراین، اغلب آن‌ها در اینترنت، در پی «چت» کردن هستند و در واقع اینترنت را برای کارهای تفریحی و غیرجدی انتخاب می‌کنند.

از طرفی، دولت برای فیلترینگ سایت‌ها، ده‌ها میلیارد تومان خرج می‌کند. در حالی که می‌تواند این هزینه را برای ایجاد سایت‌های

فصل‌های بهار و زمستان، فصل‌های جشنواره‌های کتاب است. در شماره پیش و به همین بهانه، مطالعه از نظر مسئولانی که بیش از دیگران در تولید کتاب و گسترش فرهنگ مطالعه نقش دارند، تعریف شد. از نظر کارشناسان و دست‌اندرکاران حوزه نشر، کتاب، تنها یکی از ابزارهای مطالعه عنوان شد و علاوه بر آن، از نرم افزارهای رایانه‌ای، سایت‌های اینترنت،

سیدعلی محمد رفیعی:

می توانیم آن گروه از کاربران اینترنت را که از آن به عنوان یک دائرة المعارف بهره می گیرند و با رجوع به سایت های جدید، اطلاعات به روز کسب می کنند، در آمار مطالعه کنندگان بگنجانیم.

البته باید دید که چند درصد مردم کامپیوتر و امکان دسترسی به اینترنت و دانش استفاده از آن را دارند؟ همه کتاب ها پس از مشاهده مستقیم نویسنده که ابزاری برای مطالعه است نوشته شده اند و نویسنده نتیجه مشاهدات خود را در کتابی گردآوری کرده است. حتی کتاب های آسمانی هم به نوعی، هستی را روایت می کنند

فارسی مناسب کودکان ، نوجوانان و جوانان صرف کند. در حال حاضر، حتی یک کتابخانه دیجیتالی فارسی مناسب هم برای بچه ها وجود ندارد. بنابراین، بچه ها وارد اینترنت می شوند، اما به دلیل عدم آشنایی با زبان انگلیسی و از طرفی، کمبود سایت های فارسی زبان و کتابخانه های دیجیتالی فارسی، جذب سایت هایی می شوند که برای آن ها طراحی نشده است.»

این پژوهشگر معتقد است: «وضعیت مخاطبانی که به سراغ اینترنت می روند، بسیار تأسف آور است و هیچ کس نمی تواند چاره ای پیدا کند ؛ چون اساساً درک بیشتر مدیران دولتی از جامعه اطلاعاتی، ناقص است و حتی برخی از آن ها نمی دانند کتابخانه دیجیتال چیست؟»

به طور مثال، ما طرحی با عنوان «بانک اطلاعاتی ادبیات کودک» ارائه دادیم و قصد داشتیم موزه مجازی و اما عدم شناخت و نوع برخورد مسئولان با این طرح، باعث شد از آن صرف نظر کنیم. خب، در این شرایط از مردم عادی چه انتظاری می توان داشت؟»

محمدی به بودجه سازمان های دولتی، برای گسترش فناوری IT که متأسفانه صرف اتوماسیون بانک و مؤسسات دولتی می شود، اشاره می کند و معتقد است، تا زمانی که جامعه اطلاعاتی به درستی تعریف نشود، نمی توان شیوه های جدید مطالعه را گسترش داد.

وی وضعیت فعلی کتاب و اینترنت را در ایران، این گونه بیان می کند: «ما در گسترش مطالعه به شکل سنتی اصلاً موفق نبوده ایم. در حالی که مهم ترین بخش توسعه و پیشرفت جامعه، زمانی اتفاق می افتد که بچه ها، منابعی به غیر از کتاب های درسی را مطالعه کرده و با محیط غیر درسی تعامل داشته باشند. متأسفانه، آن چه امروز به نام کتاب کودک چاپ می شود، چندان رضایت بخش نیست ؛ چون در انتشار حدود ۸۰ درصد آن، دولت به نوعی نقش دارد.»

از سوی دیگر آیا تیراژ ۳ هزار نسخه، نشان دهنده نرخ پایین مطالعه در

شادی صدر:

در کشوری مثل ایران که عادت به مطالعه وجود ندارد، هر چیزی می تواند جایگزین کتاب شود. در دوره ای ویدیو تهدیدی برای کتاب بود و حالا ماهواره، اینترنت، کامپیوتر و... در واقع هر تکنولوژی که قدرت بیشتری داشته باشد، تهدیدی برای کتاب است. در حالی که هر کدام از این وسایل، مزایا و معایبی دارند. سال ها پیش، کتاب تنها ابزار سرگرمی، بازی و مطالعه بود، ولی امروز این انحصار شکسته است و کتاب باید با سایر کالاها رقابت کند

جامعه نیست؟ به نظر من این تیراژ کم به دلیل عدم توجه آموزش و پرورش به کتاب و در مجموع مطالعه است. بنابراین، دولت، قبل از سرمایه گذاری های زیرساختی، باید آموزش و پرورش را قانع کند که بچه ها را به سوی کتاب هدایت کند. در غیر این صورت، اگر بهترین کتاب ها با تیراژ زیاد منتشر شوند، باز هم بچه ها کتاب نخواهند خواند.»

محمدی درباره شکل کتاب، چنین می گوید: «با توجه به کامپیوترهای دستی کوچک و پیشرفت های الکترونیکی، شکل ظاهری کتاب نیز دچار تحول خواهد شد. حتی کاغذ هم تبدیل به یک شیء، الکترونیکی می شود به زودی کامپیوترهایی به شکل کتاب و با امکان ذخیره حجم بالایی از مطالب، جایگزین کتاب های چاپی خواهد شد. اما در ایران کتاب های مدرن نیز همان مشکلات کتاب چاپی را خواهد

داشت ؛ چون تعداد کتابخوانان و به طور کلی مطالعه کنندگان، بسیار کم است. حال این سؤال مطرح می شود که در دنیای جدید، آیا ما هم نقشی خواهیم داشت؟»

شادی صدر، روزنامه نگار و نویسنده و حقوقدان، با بیان این که استفاده از اینترنت بین بچه ها رایج تر از کتاب خواندن است، چنین می گوید: «تعمیل به نوشتن و خواندن از طریق اینترنت زیاد شده. عده ای، «وبلاگ» دارند و «وبلاگ» های یکدیگر را می خوانند. این نوعی مطالعه است. البته، ممکن است مطالعه با استفاده از اینترنت سطحی تر باشد اما به هر حال، این هم نوعی مطالعه است که به تدریج جایگزین کتاب می شود. به ویژه آن که نگارش خاطرات یا داستان های کوتاه در «وبلاگ» ها، توجه بسیاری از مخاطبان کتاب را جلب کرده است.»

وی درباره استفاده کودکان و نوجوانان از اینترنت می گوید: «درصد کمی از نوجوانان زبان انگلیسی می دانند. آن ها به اینترنت می روند تا چت کنند. حتی سایت های سرگرمی هم نمی توانند برای آن ها قابل استفاده باشد، چه برسد به این که مطالعه کنند و یا به کتابخانه های دیجیتالی بروند. هم چنین، بچه ها به

محمد هادی محمدی:

آن چه امروز به نام

کتاب کودک چاپ می شود،

چندان رضایت بخش نیست ؛

چون در انتشار حدود ۸۰ درصد آن،

دولت به نوعی نقش دارد

درک بیشتر مدیران دولتی

از جامعه اطلاعاتی،

ناقص است و حتی

برخی از آن‌ها

نمی دانند کتابخانه دیجیتال

چیست؟

دلیل نبودن سایت‌های فارسی جذاب، بیشتر ماهواره می‌بینند.»

شادی صدر می‌افزاید: «در کشوری مثل ایران که عادت به مطالعه وجود ندارد، هر چیزی می‌تواند جایگزین کتاب شود. در دوره‌ای ویدیو تهدیدی برای کتاب بود و حالا ماهواره، اینترنت، کامپیوتر و... در واقع هر تکنولوژی که قدرت بیشتری داشته باشد، تهدیدی برای کتاب است. درحالی‌که هر کدام از این وسایل، مزایا و معایبی دارند. سال‌ها پیش، کتاب تنها ابزار سرگرمی، بازی و مطالعه بود، ولی امروز این انحصار شکسته است و کتاب باید با سایر کالاها رقابت کند. متأسفانه برای گروه سنی نوجوانان، اصلاً کتاب خوب و جذاب نداریم که به آن‌ها معرفی کنیم.» سید علی محمد رفیعی، منتقد، محقق و نویسنده، مطالعه را کسب آگاهی‌های تازه می‌داند و معتقد است که این آگاهی می‌تواند با

می‌توانیم آمار واقعی مطالعه را به دست آوریم.»

بی میلی به کتابخوانی را می‌توان تا حد زیادی با رایانه و اینترنت جبران کرد. رفیعی به این نکته اشاره می‌کند و می‌افزاید: «برخی از مسائلی را که انتقال آن‌ها به وسیله کتاب دشوار است، می‌توان با کمک نرم‌افزارهای مختلف، به آسانی ارائه داد، به ویژه آن که یکی از دلایل بی توجهی به کتاب، جذابیت رسانه‌های جدید است.» این نویسنده و منتقد، کتاب و ابزار مدرن را با هم مقایسه می‌کند و می‌گوید: «خواننده هنگام مطالعه کتاب، منفعل است؛ مگر کتاب‌هایی که سؤالاتی را مطرح کنند. در حالی که موقع کارکردن با وسایل الکترونیکی، شخص فعال است. در واقع فعالیتی انجام می‌دهد و پاسخی می‌گیرد. در نتیجه، تعامل بین کاربران و نرم‌افزار، ترکیبی از بازی و مطالعه

فریبرز بیات:

ویژگی رسانه‌های جدید،

ارائه اطلاعات پراکنده

و به اصطلاح موزاییکی است

و شناخت عمیق و ریشه‌ای

نمی‌دهند. حتی گاه وسایل جدید

در امر مطالعه تأثیر منفی می‌گذارند؛

چون با مطالب جنجالی و شاید

سطحی، فرصت کتاب خواندن را

می‌گیرند

در دنیای جدید، کتاب تنها ابزار

مطالعه نیست. هر چند

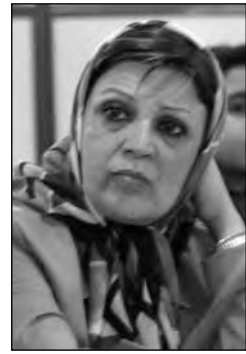
سمبل مطالعه، کتاب و مکتوبات

چاپی است خواندن مجله و

روزنامه هم نوعی مطالعه کردن است

است که برای بچه‌ها جذابیت بیشتری نسبت به مطالعه صرف کتاب دارد.» وی می‌افزاید: «اگر بخواهیم بچه‌ها کتابخوان شوند، باید کتاب خوب بنویسیم و موانع کتاب خواندن را از سر راه آن‌ها برداریم. کودکان و نوجوانانی که زیاد درس و مشق داشته باشند، فرصتی برای خواندن کتاب ندارند. اگر هم فرصتی پیدا کنند، ترجیح می‌دهند یک برنامه جذاب تلویزیونی ببینند. در نتیجه یا باید درس کم‌تری داشته باشند و یا کتاب‌های خوبی که از برنامه‌های تلویزیون برای‌شان جذاب‌تر باشند. در غیر این صورت، هیچ بچه‌ای نمی‌تواند هم دانش‌آموز خوبی باشد و هم اهل مطالعه.»

وجه تمایز انسان با سایر موجودات، آگاهی و شناخت است که با مطالعه به دست می‌آید. مطالعه قوه درک و شعور انسان را فعال می‌کند. فریبرز بیات، روزنامه نگار و مشاور مجلات رشد، ضمن بیان این نکته می‌گوید: «در عصر دانایی و اطلاعات، نقش مطالعه پر رنگ‌تر می‌شود. اگر پیش از این با تجارب محدودی که سینه به سینه منتقل شده بود، زندگی می‌کردیم، در شرایط جدید این تجارب دیگر پاسخ مرا نمی‌دهد. دیگر پاسخ ما را نمی‌دهد. بنابراین، باید به مهارت خواندن مجهز شویم؛ چون ما با مطالعه کتاب، زندگی دیگران را یک

ژاله فروهر:

لالایی‌ها و ترانه‌های عامیانه و...

اولین ابزار مطالعه کودک

محسوب می‌شوند؛

چون به او لذت می‌بخشند.

در واقع مطالعه با لالایی

شروع می‌شود و با نشریات

و کتاب ادامه پیدا می‌کند

یک کتابدار:

در فرهنگسرای کودک، کودک از

۵-۶ سالگی تا ۱۵-۱۶ سالگی

تعریف شده است. این فرهنگسرا

بعد از این همه سال

که از تاسیس آن می‌گذرد،

حدود دو ماه دیگر، کتابخانه خود را

افتتاح خواهد کرد

بار دیگر مرور می‌کنیم و دیگر لازم نیست که همه پدیده‌ها را خودمان تجربه کنیم.»

وی می‌افزاید: «در دنیای جدید، کتاب تنها ابزار مطالعه نیست. هرچند سمبل مطالعه، کتاب و مکتوبات چاپی است، خواندن مجله و روزنامه هم نوعی مطالعه کردن است. البته به نظر من، مطالب نشریات، یک سری اطلاعات تاریخ مصرف دار و گسترده است و انسجام کتاب را ندارد.»

این روزنامه نگار، در مقایسه کتاب و ابزار جدید مطالعه چنین می‌گوید: «کتاب آسان‌تر از سایر وسایل، امکان بازبینی و تکرار مجدد اطلاعات را فراهم می‌کند. در حالی که اشکال دیگر مطالعه، به اندازه اطلاعات مکتوب عمیق نیستند و معمولاً مطالب سطحی را ارائه می‌دهند. در واقع ویژگی رسانه‌های جدید، ارائه اطلاعات پراکنده و به اصطلاح موزاییکی است و شناخت عمیق و ریشه‌ای نمی‌دهند. حتی

می‌رود و چکیده کتاب‌ها را می‌خواند. بنابراین، همه این وسایل می‌توانند فرهنگ مطالعه را در بچه‌ها نهادینه و آن‌ها را به سوی کتاب هدایت کنند.»

وی از نشریات نیز به عنوان ابزاری برای مطالعه یاد می‌کند و می‌افزاید: «اگر بچه‌ها هر روز، نشریه مناسب خودشان را بخوانند، می‌توان آن‌ها را اهل مطالعه دانست. همین کودکان و نوجوانان، بعد از عادت به خواندن، به سوی کتاب می‌روند. البته به شرط آن که مطالب نشریاتی که می‌خوانند، صرفاً مطالب جنجالی و سطحی نباشد.»

فروهر که با کودکان و نوجوانان در ارتباط است، می‌گوید نوجوانان به کتاب‌های ترسناک علاقه زیادی دارند. از دید این منتقد، کتاب‌های ترسناک، روی بچه‌ها تأثیر منفی می‌گذارند؛ چون کتاب‌های ترسناک منتشر شده، روان بچه‌ها را تحت تأثیر قرار

محبوبه نجف‌خانی:

اگر هدف از مطالعه،

فقط کسب اطلاعات باشد،

این هدف به وسیله

کتاب‌های درسی و آموزشی

محقق می‌شود، ولی هدف اول

از خواندن کتاب‌های رمان،

لذت بردن است. در کشورهای دیگر،

لذت بردن از داستان و رمان،

حرف اول را می‌زند،

اما شاید در ایران بتوان آشنایی با

سایر فرهنگ‌ها، تأثیرپذیری از

قهرمانان داستان‌ها و... را

مهم‌ترین اهداف کتاب‌های رمان

و داستان خارجی دانست

می‌دهند و به جای هیجان، ترس را در آن‌ها به وجود می‌آورند.

فروهر نیز مثل دیگران، کتاب را بهترین ابزار مطالعه می‌داند و می‌گوید: «در خارج از ایران، کسانی را دیدم که به دلیل شرایط کاری، فرصت کم‌تری برای کتاب خواندن دارند. بنابراین، نوار کتاب‌ها را در اتومبیل گوش می‌دهند. در واقع نوار برای آن‌ها وسیله مطالعه است، اما به نظر من مثل کتاب کاغذی

که در آرامش خوانده می‌شود، لذت بخش نیست.»

محبوبه نجف‌خانی، مترجم کتاب کودک و نوجوان، معتقد است: «باید به بچه‌ها یاد دهیم که از اینترنت برای کسب اطلاعات استفاده کنند و این وسیله جدید را ابزاری برای مطالعه بدانند، نه بازی کردن و یا چت. متأسفانه، می‌بینیم که بچه‌های ما هنوز برای کتابخوانی و مطالعه آموزش ندیده‌اند و مطالعه برای آن‌ها مفهومی بیش از مطالعه کتاب‌های درسی ندارد. در حالی که در کشورهای پیشرفته، نویسنده‌ها با کودکان و نوجوانان در ارتباطند و در کلاس‌های درس، کتاب‌های مختلف توسط بچه‌ها نقد می‌شود. حتی بچه‌ها براساس کتاب‌ها، تحقیق می‌کنند. یعنی علاوه بر لذت بردن از کتاب، کارهای تحقیقی هم انجام می‌دهند. در ایران کلاس‌های کتابخوانی آموزش و پرورش

اثیر کی:

متأسفانه رمان مناسب نوجوانان

نوشته نمی‌شود و

رمان‌های بزرگسالان هم

در کتابخانه‌های

کانون پرورش فکری کودکان و

نوجوانان وجود ندارد.

برای مثال، بیشتر بچه‌ها

کتاب‌های هری پاتر را خوانده‌اند،

اما این کتاب‌ها

در کتابخانه‌ها نیست و

بچه‌ها خودشان آن‌ها را

خریده‌اند

یک کتابدار:

کودکان گرایش‌های متفاوتی دارند

و تقریباً همه کتاب‌ها را می‌خوانند،

ولی نوجوانان به ویژه دخترها

کتاب‌هایی می‌خواهند که

اجازه نداریم در کتابخانه

داشته باشیم

تازه شروع شده است و تا به نتیجه برسد، زمان می‌برد.»

هرکس با هدف معینی وارد اینترنت می‌شود و نجف خانی هدف بچه‌ها را پرسه زدن در اینترنت می‌داند. وی درباره‌ی علاقه بچه‌ها به کتاب می‌گوید: «بچه‌ها برای ایام دهه فجر، به دنبال نمایش نامه‌های طنز می‌گردند، اما متأسفانه پیدا نمی‌کنند. اساساً کتاب طنز مناسب بچه‌ها وجود ندارد. بنابراین، ما به بچه‌ها، داستان‌های کوتاه معرفی می‌کنیم تا آن‌ها را به شکل نمایش نامه درآورند و اجرا کنند.

برای این کار، کتاب‌های «سیلور استاین» و «رولد دال» بسیار مناسبند، ولی در بین کتاب‌های ایرانی، کم‌تر می‌توان نمونه خوبی پیدا کرد.»

نجف خانی یکی دیگر از انواع کتاب‌های مورد علاقه بچه‌ها را داستان‌های هیجان‌انگیز و ماجراجویانه می‌داند و هدف از خواندن کتاب را این گونه بیان می‌کند: «اگر هدف از مطالعه،

فقط کسب اطلاعات باشد، این هدف به وسیله کتاب‌های درسی و آموزشی محقق می‌شود، ولی هدف اول از خواندن کتاب‌های رمان، لذت بردن است. در کشورهای دیگر، لذت بردن از داستان و رمان، حرف اول را می‌زند، اما شاید در ایران بتوان آشنایی با سایر فرهنگ‌ها، تأثیرپذیری از قهرمانان داستان‌ها و... را مهم‌ترین اهداف کتاب‌های رمان و داستان خارجی دانست.»

نجف خانی هم چنین می‌گوید: «بچه‌ها داستان‌های فانتزی و تخیلی را به کتاب‌های واقع‌گرا ترجیح می‌دهند. آن‌ها دوست دارند از محیط خسته‌کننده خود خارج و به دنیای دیگری وارد شوند. به نظر من این ساعات مطالعه، ذهن آن‌ها را خسته نمی‌کند و انرژی و روحیه جدیدی به بچه‌ها می‌دهد.»

در ادامه گزارش، فکر کردیم شاید بد نباشد که با یک حساب سرانگشتی، ببینیم بچه‌ها به چه چیزهایی علاقه دارند و آیا آن‌ها را در کتاب‌های ویژه خودشان پیدا می‌کنند یا خیر؟ و اگر چنین نیست، آیا در کتابخانه می‌توانند از رایانه و اینترنت استفاده کنند؟ و اساساً کتابخانه‌ها، می‌توانند این امکانات را در اختیار بچه‌ها قرار دهند؟

کتابخانه فرهنگسرای نوجوان، با داشتن ۷ هزار عنوان و ۱۲ هزار جلد

کتاب، از ساعت ۸ صبح تا ۸ شب فعال است.

یکی از مسئولان این کتابخانه می‌گوید: «ما در این کتابخانه ۲ هزار نفر عضو داریم که بیشتر آن‌ها بچه‌های کنکوری هستند و برای درس خواندن به کتابخانه می‌آیند. البته چون کتابخانه ما کوچک است، ناچار یک روز در میان، دخترها و پسرها را می‌پذیریم.»

وی می‌افزاید: «بسیاری از بچه‌ها به اجبار مدارس و برای انجام دادن کارهای تحقیقی، به دنبال کتاب‌های علمی هستند. در غیر این صورت، سؤال خاصی ندارند که بخواهند جواب آن را در کتاب‌ها پیدا کنند. در مجموع بیشتر آن‌ها کتاب‌های داستانی و رمان دوست دارند.»

در فرهنگسرای کودک، کودک از ۵-۶ سالگی تا ۱۵-۱۶ سالگی تعریف شده است. این فرهنگسرا بعد از این همه سال که از تاسیس آن می‌گذرد، حدود دو ماه دیگر، کتابخانه خود را افتتاح خواهد کرد.

فرهنگسرای بهمن هم به دلیل نداشتن امکانات لازم، کتابخانه مخصوص کودکان و نوجوانان ندارد.

کتابخانه‌های کانون پرورش فکری، نه به دلیل کمبود جا، بلکه به علت مقررات کانون، سه روز در اختیار پسرها و سه روز در اختیار دخترهاست. در فصل پائیز و زمستان، ساعات کار این کتابخانه‌ها، از ۸ صبح تا ۵/۳۰ بعد از ظهر است و در بهار و تابستان، از ۸ صبح تا ۶ بعد از ظهر. کتابخانه شماره ۳۹ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در بزرگراه آیت الله کاشانی قرار دارد. یکی از کارمندان این کتابخانه، درباره موضوعات مورد علاقه کودکان و نوجوانان، چنین می‌گوید: «کودکان گرایش‌های متفاوتی دارند و تقریباً همه کتاب‌ها را می‌خوانند، ولی نوجوانان به دنبال کتاب‌های رمان هستند که متأسفانه در بین کتاب‌های ایرانی پیدا نمی‌کنند. به ویژه دخترها کتاب‌هایی می‌خواهند که اجازه نداریم در کتابخانه داشته باشیم.»

وی معتقد است: «نوجوانان خیلی اهل کتاب نیستند و کودکان بیشتر به کتاب علاقه دارند. بچه‌ای را می‌شناسم که کلاس اول ابتدایی است و در یک

یکی از مسولان

کتابخانه فرهنگسرای نوجوان:

بسیاری از بچه‌ها به اجبار مدارس

و برای انجام دادن کارهای تحقیقی،

به دنبال کتاب‌های علمی هستند. در

غیر این صورت، سؤال خاصی

ندارند که بخواهند جواب آن را در

کتاب‌ها پیدا کنند

یک کتابدار:

نوجوانان در دوره‌های مختلف،

کتاب‌های متفاوتی نیاز دارند.

برای مثال در فصل مدارس،

دنبال کتاب‌های علمی، مذهبی و

تاریخی هستند تا

تحقیقات مدرسه با استفاده از

این کتاب‌ها انجام دهند.

در حالی که در تابستان کتاب‌های

رمان و داستان می‌خواهند

که ما نداریم

فقط کسب اطلاعات باشد، این هدف به وسیله کتاب‌های درسی و آموزشی محقق می‌شود، ولی هدف اول از خواندن کتاب‌های رمان، لذت بردن است. در کشورهای دیگر، لذت بردن از داستان و رمان، حرف اول را می‌زند، اما شاید در ایران بتوان آشنایی با سایر فرهنگ‌ها، تأثیرپذیری از قهرمانان داستان‌ها و... را مهم‌ترین اهداف کتاب‌های رمان و داستان خارجی دانست.»

نجف خانی هم چنین می‌گوید: «بچه‌ها داستان‌های فانتزی و تخیلی را به کتاب‌های واقع‌گرا ترجیح می‌دهند. آن‌ها دوست دارند از محیط خسته‌کننده خود خارج و به دنیای دیگری وارد شوند. به نظر من این ساعات مطالعه، ذهن آن‌ها را خسته نمی‌کند و انرژی و روحیه جدیدی به بچه‌ها می‌دهد.»

در ادامه گزارش، فکر کردیم شاید بد نباشد که با یک حساب سرانگشتی، ببینیم بچه‌ها به چه چیزهایی علاقه دارند و آیا آن‌ها را در کتاب‌های ویژه خودشان پیدا می‌کنند یا خیر؟ و اگر چنین نیست، آیا در کتابخانه می‌توانند از رایانه و اینترنت استفاده کنند؟ و اساساً کتابخانه‌ها، می‌توانند این امکانات را در اختیار بچه‌ها قرار دهند؟

کتابخانه فرهنگسرای نوجوان، با داشتن ۷ هزار عنوان و ۱۲ هزار جلد

ماه، ۵۰ کتاب خوانده.»

پیرایه ایژکی پور، یکی از مسئولان کتابخانه شماره ۴۰ کانون هم معتقد است که کودکان در گروه سنی «الف» و «ب»، همه نوع کتاب می‌خوانند، اما نوجوانان، کتاب‌هایی را دوست دارند که در کانون پیدا نمی‌شود.

ایژکی پور می‌گوید: «متأسفانه رمان مناسب نوجوانان نوشته نمی‌شود و رمان‌های بزرگسالان هم در کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان وجود ندارد. برای مثال، بیشتر بچه‌ها کتاب‌های هری پاتر را خوانده‌اند، اما این کتاب‌ها در کتابخانه ما نیست و بچه‌ها خودشان آن‌ها را خریده‌اند. البته! نوجوانان، چون محیط کتابخانه را دوست دارند، مراجعه می‌کنند، ولی متأسفانه بیشتر کتاب‌هایی را که می‌خواهند در کتابخانه نمی‌یابند. به تازگی، تعدادی کتاب جدید خارجی به کتابخانه آورده‌ایم که تصاویر بسیار جذابی دارند و بچه‌ها آن‌ها را می‌خوانند.»

در این کتابخانه هم مثل سایر کتابخانه‌های کانون، کامپیوتر و اینترنت وجود ندارد و کودکان نمی‌توانند در این کتابخانه، از کتابخانه‌های دیجیتالی استفاده کنند.

مسئول یکی دیگر از کتابخانه‌های کانون پرورش فکری، واقع در شهرک غرب تهران که ۲۷ سال سابقه کار در بخش‌های مختلف کانون دارد، چنین می‌گوید: «گرایش بچه‌ها به کتاب در محله‌های مختلف، متفاوت است. در این محل، اغلب بچه‌ها از خانواده‌های تحصیل کرده هستند و وضعیت زندگی آن‌ها کمی بالاتر از حد متوسط است. این بچه‌ها به کتاب‌های ادبی و رمان، بیشتر از سایر موضوعات علاقه دارند، اما هیچ کدام از کتاب‌های مورد علاقه‌شان را در کتابخانه پیدا نمی‌کنند. این جا حدود ده هزار جلد کتاب داریم که بیشتر مناسب کودکان است تا نوجوانان.»

این کتابخانه ۱۷۰۰ نفر عضو دارد که بیشتر برای جلسات شعر خوانی، قصه‌گویی و برنامه‌های تفریحی دیگر مثل نقاشی، سفالگری، کاردستی و... به کتابخانه می‌آیند.

به نظر مدیر این مرکز، مراجعه به کتابخانه، از درس خواندن هم واجب‌تر است؛ چون کتاب به طور غیر مستقیم آموزش می‌دهد. او معتقد است که کتابخانه باید رایانه هم داشته باشد و نباید برای جذب بچه‌ها به کتاب، آن‌ها را از وسایل جدید دور کرد.

یکی از کسانی که در کتابخانه کانون پرورش فکری پارک فدک کار می‌کند، درباره علائق بچه‌ها نسبت به کتاب می‌گوید: «نوجوانان در دوره‌های

مختلف، کتاب‌های متفاوتی نیاز دارند. برای مثال در فصل مدارس، دنبال کتاب‌های علمی، مذهبی و تاریخی هستند تا تحقیقات مدرسه را با استفاده از این کتاب‌ها انجام دهند. در حالی که در تابستان، کتاب‌های رمان و داستان می‌خواهند که ما نداریم. از طرفی، عده‌ای از بچه‌ها هم دنبال مطالب روز و اطلاعات جدید می‌گردند، ولی کتاب هیچ وقت نمی‌تواند نیاز آن‌ها را برطرف کند. البته باید بگوییم که کتاب‌های کودکان، وضعیت بهتری دارند.»

این کتابخانه هم ۱۶ هزار و ۲۰۰ جلد کتاب و ۱۷۱۵ نفر عضو دارد و به دلیل انجام یک سری فعالیت فرهنگی و هنری، توانسته این اعضا را هر روز به کتابخانه بکشاند (منظور از هر روز، یک روز در میان است؛ چون این کتابخانه هم یک روز دخترها را می‌پذیرد و یک روز پسرها).

شاید به دلیل تعصبی که نسبت به کتاب داریم، عادت کرده‌ایم مطالعه را فقط در کتاب خواندن ببینیم و دوست نداریم رایانه و اینترنت، در مراکز فرهنگی و کتابخانه‌ها وجود داشته باشد. در حالی که بسیاری از بچه‌ها در خانه‌های شان و یا در کافی‌نت‌ها، به این وسایل دسترسی دارند (البته در شهرهای بزرگ، مثل تهران). ظاهراً بچه‌ها محیط کتابخانه را دوست دارند و به کتابخانه مراجعه می‌کنند تا شاید کتابی را که می‌خواهند، بیابند، اما...

مشکل در جای دیگر است؛ ما کتاب جذاب و جدید، کم داریم. حال می‌توانید وضعیت کتابخانه‌ها را با همین شرایط، در شهرستان‌ها و روستاهای کوچک تصور کنید.

از سویی دیگر، استفاده از رسانه‌های جدید مثل ماهواره، نرم افزارهای چندرسانه‌ای و... ما را نگران فراموش شدن فرهنگ مطالعه کرده است. شاید به این دلیل که این رسانه‌ها در ایران، بیشتر کاربرد تفریحی پیدا کرده‌اند، نه تحقیقی. این هم شاید به علت انتشار کتاب‌هایی باشد که حتی نتوانسته‌اند این نیاز بچه‌ها را برطرف کنند!

به هر حال و تا زمانی که فرهنگ مطالعه از طریق کتاب که ساده‌ترین و ارزان‌ترین وسیله مطالعه است، در خانواده‌ها رواج نیافته باشد، نمی‌توان انتظار داشت که مطالعه با استفاده از ابزار جدید، گسترش یابد. برای رسیدن به چنین هدفی، باید دوباره به موضوع گزارش شماره پیش برگشت و نشست‌ها و جلساتی با حضور کارشناسان و دست‌اندرکاران مطالعه و کتاب برگزار کرد. در حال حاضر، هنوز به روشنی معلوم نیست که مطالعه به چه فعالیتی اطلاق می‌شود؟ هدف آن چیست؟ ابزار این فعالیت کدامند؟ این فعالیت چیست که باید آن را گسترش داد؟ در مجموع چرا باید مطالعه کرد و چرا باید فرهنگ آن را رواج داد؟ و چراهای دیگر...